

Jehlička, P., Sýkora, L. (1991) *Stabilita regionální podpory tradičních politických stran v českých zemích (1920 – 1990)*. Sborník ČGS, 96 (2), str. 81-95.

Klíčová slova: politická strana, stabilní volební podpora, územní volební podpora

Obsah:

Autoři článku se zabývají porovnáním územní podpory čtyř volebních stran: Československé strany lidové (ČSL), Československé strany socialistické (ČSS), Československé sociální demokracie (ČSSD) a Komunistické strany Československa (KSČ), které byly součástí politické scény na území České republiky po celé sledované období (roky 1920, 1925, 1929, 1935, 1946 a 1990). Výzkum autoři zakládají na předpokladu, že regionální rozmanitost kulturního a sociálního klimatu nebyla během období komunistické vlád výrazně narušena a to se odráží v tradiční volební orientaci obyvatel Čech, Moravy a české části Slezska. Cílem hodnocení je ukázat souvislost mezi výsledky voleb do Federálního shromáždění 1990 a volbami do poslanecké sněmovny Národního shromáždění v letech 1920 – 1946.

V kapitole „Vstupní pohled na analyzované politické strany“ autoři představují všechny čtyři hodnocené strany a popisují jejich vznik a vývoj napříč vybraným obdobím. V tabulkách jsou uvedeny vítězné strany voleb 1920 – 1946 a 1990 a podíl hlasů sledovaných stran na celkovém počtu platných hlasů během tohoto období. Základními územními jednotkami sledování územní diferenciací volební podpory jsou soudní okresy (pro volby 1920 – 1946) a okresy (1990) v administrativním vymezení odpovídajícím stavu v okamžik konání příslušných voleb. Je zajímavé zmínit, že v roce 1946 tvořily uvedené čtyři strany 100 % politického spektra (v důsledku omezení počtu politických stran zákonem), v roce 1990 už jen necelou polovinu politického spektra (za to může vznik Občanského fóra).

Metodika vlastní analýzy vychází ze zachycení volební podpory jednotlivých stran v příslušných územních jednotkách, na jehož základě jsou vymezovány oblasti představující koncentraci 50 % z celkového počtu hlasů získaných stranou v daných volbách. Dále jsou vymezovány oblasti, ve kterých strana vykazuje podporu ve všech sledovaných obdobích. Tyto oblasti představují území stabilní volební podpory dané strany.

Za území stabilní volební podpory Československé strany lidové (Křesťansko – demokratické unie) lze označit území jižní Moravy (hlavně Slovácko a moravskou část ČM vrchoviny) s tradičním centry Zlínem, Uherským Brodem, Valašskými Klobouky, Strážnicí, Hodonínem a Žďárem nad Sázavou. Československé strany socialistická se těší stabilní přízni ve dvou oblastech ve východních Čechách (Turnovsko, Náchodsko), v Praze a jeho zázemí a v mikroregionech měst Brna a Plzně. Československou sociální demokracii provázely během své existence významné přesuny jádrových území, způsobených vznikem KSČ v roce 1925 a následným rozštěpením voličské základny ČSSD. Komunistická strana od počátku vzniku dominovala na Kladensku, západě Prahy a v zázemí Plzně. Po vysídlení pohraničí v roce 1946 získala velkou podporu i tam, spolu s ČSSD. V roce 1990 byl vliv ČSSD oslaben v moravských krajích a těžiště podpory se přesunulo do okresů Severočeského kraje a do okresů Hradec Králové, Pardubice a Chrudim. Po skončení komunistické éry se těžiště podpory KSČ vrátilo na Kladensko, Lounsko, Rakovnicko a Berounsko. Je nutné podotknout, že KSČ se účastnila až druhých voleb v roce 1925, neboť byla založena v roce 1921.

K analýze územní volební podpory autoři využili ukazatele míry územní koncentrace a míry volební úspěšnosti, což jsou ukazatele rozrůzněnosti územní koncentrace i volební úspěšnosti. Z analýzy vyplývá, že volební základna ČSS je značně územně koncentrována a

upevňuje si pozici ve velkých městech, aglomeracích a silně urbanizovaných prostorech. Československá strana lidová se vyznačuje vysokou volební účastí, je jí podpora je značně rozptýlena a jádro je situováno zejména ve venkovských oblastech. Za povšimnutí stojí, že zatímco mezi válkami stranami s nejnižší územní koncentrací byly ČSSA a ČSL, po 2. světové válce až do roku 1990 nejnižší územní koncentraci vykazuje KSČ.

Závěrem vyplývá, že za územně nejstabilnější a zároveň nejkompaktnější lze pokládat Československo stranu lidovou. Levicově orientované strany přestály podmínky své doby a v roce 1990 prodělaly oživení – na významu neztratila socialistická část v Podkrkonoší, ale stále se projevují tendence koncentrace rozhodující části voličů do větších měst. Podoba regionů volební podpory levicově orientovaných stran se nápadně podobá oblastem s vysokým procentem obyvatel bez vyznání.

Komentář:

Autoři článku ve svých analýzách ukázali určitou stabilitu regionální diference podpory sledovaných volebních stran v určením období. Podpora určité politické strany v určitém regionu je výsledkem historických, geografických, kulturních a sociálních faktorů, které v území vytvářejí dlouhodobé vztahy mezi stranami a voličskou základnou. Na území České republiky má nejstabilnější podporu KSL (dnes KDU – ČSL), a to především na území jižní Moravy a na Českomoravské vrchovině. V těchto zemědělských oblastech je vysoký podíl věřících, jimž je zaměření a volební program KSL nejbližší. Podíl věřících na populaci stále klesá a pokud KSL se chce držet na výsluní politické scény, musí se do budoucna snažit zaujmout i jiné spektrum voličů. Je otázkou, jak se do diference územní podpory politických stran promítne stále sílící vliv EU, médií a celkové globalizace. Účast lidí ve volbách se pohybuje na nízkých hodnotách, což může území stability volební podpory rovněž ovlivnit.

Kostelecký, T. (2000): *Volební systémy a politický konflikt v prostoru (Klasifikace volebních systémů, jejich geografické aplikace apolitické souvislosti)* In: Jehlička, P., Tomeš, J., Daněk, P. (ed.) Stat, prostor, politika. Přírodovědecká fakulta UK, Praha, str. 242-262.

Klíčová slova: volby, většinový volební systém, volební systém poměrného zastoupení, demokracie

Obsah:

Autor se v článku klasifikací volebních systémů, jejich charakteristikou a příklady jejich uplatnění na vládách některých států. V úvodu autor rozebírá pojmy demokracie, vláda a prosazování vlivu vlády – tj. volby. Další kapitola je věnována představení dvou základních typů volebních systémů – *většinového systému* a *systému poměrného zastoupení*. Základní rozdíl mezi oběma systémy spočívá v tom, že ve většinovém volebním systému se v určitém vymezeném území o hlasy voličů ucházejí individuální kandidáti, zatímco ve volebním systému poměrného zastoupení voliči dávají hlas volebním stranám reprezentující jednotlivé politické směry.

Volebních systémů, které lze řadit k většinovým, existuje celá řada a jednotlivé varianty se liší v některých konkrétních znacích z nichž nejdůležitější jsou „způsob, jakým se určuje, kdo má největší podporu“ a „počet mandátů přidělovaných v jednom volebním obvodu“. Dle způsobu, jakým se rozhodne, který z mandátů získal největší podporu, se rozlišují systémy pluralitní a systémy absolutní většiny, jejich princip je v kapitole popsán.

Většina volebních systémů poměrného zastoupení se vyznačuje použitím stranických kandidátek, což jsou seznamy kandidátů předkládané voličům ve volebních obvodech.

Varianty většinového systému se liší ve způsobu, jakým je stát rozdělen na volební obvody, resp. na jaké úrovni se přidělují mandáty. Počet poslaneckých křesel se stanovuje výpočtem republikového mandátového čísla (tzv. Hareova formule; určuje, kolik hlasů připadá na jeden mandát) či např. pomocí systému volebního dělitele, jehož hlavní předností je skutečnost, že všechny mandáty přidělí v jednom kroku.

Druhá část článku vysvětluje výhody a nevýhody obou volebních systémů a dále se věnuje problematice vymezení volebních obvodů. Vysvětluje techniky malapportionmentu (vymezení nestejně velkých volebních obvodů) a gerrymandringu (manipulace s počtem volebních obvodů, která zvýhodňuje jednu stranu), zmiňuje ústavní která vymezení obvodů, politicko – geografická kritéria vymezení obvodů a politická kritéria vymezení obvodů.

V poslední části autor popisuje středoevropské vývoj volebních systémů v 90. letech, a to konkrétně volební systém v Polsku, Maďarsku, Česku a na Slovensku.

Komentář:

Volební systémy a volby jsou důležitým a stále aktuálním tématem v zemích, kde vládne demokracie. Autor ve svém článku jasně a přehledně vysvětluje principy dvou základních volebních systémů (většinového systému a systému poměrného zastoupení), často na příkladech volebních systémů různých zemí. Zároveň popisuje výhody i nevýhody obou typů volebních systémů a věnuje se problematice vymezení volebních obvodů. Informace z tohoto článku mi pomohly pochopit principy obou volebních systémů i jejich využití.

Otázky k tématu:

1. Jak typ volebního systému se při současné situaci jeví pro Českou republiku jako nejvhodnější.
2. Do jaké míry se různí ukazatelé územní koncentrace voličských základů jednotlivých politických stran v letech 1990 a v současné době?